

ئەم خولەي پەرلەمان دەتوانیت ياسای نەوت و گاز لە عێراق پەسەند بکات؟

03-10-2022

نووسەرەکان

مەحمود بابان

کورتە : دەرکردنی ياسای نەوت و گاز لە عێراق چەندە بۆ یەکلەکردنەوهی پرسی بودجە و چۆنیەتی بەرپۆهەبردنی پێشەسازی نەوت و گاز بۆ هەریمی کوردستان گەرنگە، دوو هیندەش بۆ حکومەتی عێراق گەرنگترە، چونکە ئیستا بە لیکدانەوهی بەندەکانی دەستوور و دەرکردنی بپار ئەم کەرتە بەرپۆهەبریت، لەکاتییدا بەپێی داتاکانی وەزارەتی دارایی عێراق سەرچاوهی دابینکردنی 96% داھاتی دەولەت پێکدەھینیت.

برپاره لهم رۆژانه‌دا کۆبوونه‌وه‌ی په‌رله‌مانی عێراق له‌باره‌ی هه‌لبژاردنی سه‌رۆک‌کۆمار و پێکهێنانی حکومه‌تی داها‌توو له‌لایه‌ن چوارچۆیه‌ی هاو‌ئا‌هه‌نگی و هاو‌په‌یمانانه‌ نوێیه‌کانی بکری‌ت. ته‌وه‌ره سه‌ره‌که‌ییه‌کانی وه‌ک رێک‌که‌وتنی هه‌ری‌می کوردستان له‌گه‌ڵ [هه‌غدا له‌باره‌ی "ماده‌ی 140 و ده‌رکردنی یاسای نه‌وت و گاز له‌ عێراق"](#)، له‌نیو رێک‌که‌وتنی لایه‌نه کوردییه‌کان و سونه و شیعه‌کانی به‌شدار له پێکهێنانی حکومه‌تی داها‌توو جێگیرکراوه.

ده‌رکردنی یاسای نه‌وت و گاز له عێراق چه‌نده بۆ په‌که‌که‌ردنه‌وه‌ی پرسی بودجه و چۆنیه‌تی به‌رێوه‌بردنی پێشه‌سازی نه‌وت و گاز بۆ هه‌ری‌می کوردستان گرنه‌گه، دوو هێنده‌ش بۆ حکومه‌تی عێراق گرنه‌گه‌تره، چونکه ئیستا به‌ لێک‌دانه‌وه‌ی به‌نده‌کانی ده‌ستوو و ده‌رکردنی برپار ئهم که‌رتنه به‌رێوه‌ده‌برێت، له‌کاتی‌کدا به‌پێی داتا‌کانی وه‌زاره‌تی دارایی عێراق [سه‌رچاوه‌ی دابین‌کردنی 96% داها‌تی ده‌وله‌ت](#) پێکه‌ده‌هێنێت.

له‌پاستیدا، ئه‌گه‌ری ده‌رکردنی یاسای نه‌وت و گاز لهم خوله‌ی په‌رله‌مانی عێراق هه‌نگاوێکی گه‌وره‌یه، چونکه خه‌ریکه سالیکی ته‌مه‌نی ته‌واو ده‌کات، به‌لام هێشتا حکومه‌تی نوێ پێکه‌هاتوو! رێک‌که‌وتنی پێشه‌خته له‌سه‌ر ده‌رکردنی یاسا یاخود هه‌رشۆوازیکی دیکه‌ی رێک‌که‌وتن چ له‌نیوخۆی لایه‌نه عێراقییه‌کان یاخود له‌نیوان لایه‌نه عێراقییه‌کان و هه‌ری‌می کوردستان له‌سه‌ر پرسی نه‌وت و گاز و به‌شه بودجه‌ی هه‌ری‌می کوردستان کراوه و ده‌شکری‌ت، به‌لام جێبه‌جێکردن و جێبه‌جێنه‌کردنی رێک‌که‌وتنه‌نامه‌که‌ش به‌وشۆوازه‌ی هه‌بووه له دوو ده‌یه‌ی رابردوودا بۆخۆی چیرۆکیکی دیکه‌یه!

لێزه‌دا و به‌کورتی هه‌له‌وه‌سته له‌سه‌ر ورده‌کاریه‌کانی ده‌رفه‌ت و له‌مه‌په‌ره‌کانی به‌رده‌م ده‌رکردنی یاسای نه‌وت و گاز له عێراق ده‌که‌ین، و فۆکۆوسی سه‌ره‌که‌یش ده‌خه‌ینه سه‌ر دوو پرسی سه‌ره‌کی له‌باره‌ی ئهم یاسایه‌وه، په‌که‌میان ئایا چ یاسایه‌ک په‌سه‌ند ده‌کری‌ت؟ ره‌شنووسی پرۆژه‌یاسای 2007 و سالانی دواتر دووباره‌ گه‌توگۆی له‌سه‌ر ده‌کری‌ت و هه‌مواره‌که‌ری‌ته‌وه یاخود پرۆژه یاسایه‌کی نوێ ئاماده ده‌کری‌ت؟ دووهمیشیان ئهم خوله‌ی په‌رله‌مان ده‌توانێت پرۆژه یاسایه‌کی وه‌ک نه‌وت و گاز ده‌ریکات، که‌وا نه‌ک ته‌نیا هه‌ری‌می کوردستان له‌سه‌رئێشه و برپاره جیاوازه‌کانی وه‌زاره‌تی نه‌وت، دادگای فیدرالی و بگه‌ وه‌زاره‌تی دارایی عێراقیش له‌باره‌ی به‌شه بودجه، پێشه‌سازی نه‌وت و گازی هه‌ری‌می کوردستان دوور ده‌خاته‌وه، به‌لکوو ئه‌و پشویه‌ی ئیستاش به‌هۆی هه‌له‌وه‌شاندنه‌وه‌ی یاسای کۆمپانیایکانی نیشتمانی نه‌وتی عێراق له‌لایه‌ن دادگای فیدرالی لاده‌بات که‌ تووشی پێشه‌سازی نه‌وت و گازی عێراق بووه. چونکه ئیستا خۆینده‌وه بۆ بنه‌ما ده‌ستووورییه‌کان، برپاره‌کانی دادگا و یاسا ده‌رکراوه‌کان په‌یوه‌سته به‌ نه‌وت و گاز ده‌کری‌ت، هه‌ربۆیه‌ش [وه‌زیری نه‌وتی عێراق](#) "دوابین برپاری دادگای فیدرالی له‌باره‌ی یاسای نه‌وت و گازی هه‌ری‌می کوردستان به [دادپه‌روه‌رانه](#) ده‌زانیت، به‌لام برپاری هه‌مان دادگا له‌باره‌ی هه‌له‌وه‌شاندنه‌وه‌ی کۆمپانیای نیشتمانی نه‌وت به [راچله‌کانیک](#) بۆ که‌شی یاسایی پێشه‌سازی نه‌وتی عێراق" داده‌نیت!

پێنجهم خولی په‌رله‌مان و پرۆژه یاسای نه‌وت و گاز له عێراق

خولی پێنجه‌می په‌رله‌مانی عێراق تووشی ئالینگارییه‌کی گه‌وره‌ی نیوخۆی لایه‌نه شیعییه‌کان بووه‌ته‌وه به‌شۆیه‌ک که‌متر له ده‌ رۆژیکی ماوه‌ یه‌ک سال به‌سه‌ر هه‌لبژاردنییدا تێپه‌ری‌ت، به‌لام تاوه‌کو ئیستا نه‌یتوانیوه هه‌نگاوه‌کانی پێکهێنانی حکومه‌تی داها‌توو ته‌واو بکات. ئه‌مه‌ش سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی له‌ماوه‌ی رابردوودا چه‌ند جارێک له‌ لایه‌ن خۆپیشانده‌ره‌رانه‌وه ده‌ستی به‌سه‌ردا گه‌راوه و کاره‌کانی راگیراوه.

ئهم خوله‌ی په‌رله‌مان ماوه‌یه‌کی که‌متر به‌ به‌راورد به‌ چوار خوله‌که‌ی پێش خۆی له‌ به‌رده‌مدايه، ئه‌ویش به‌هۆی مملانی نیوخۆی شیعه‌وه، که سالیکی ته‌مه‌نی خۆی به‌ بێ کار خه‌ریکه ته‌واو ده‌کات و چاوه‌په‌وان ده‌کری‌ت ئاماده‌کاری بۆ هه‌لبژاردنی پێشه‌خته بکات، که‌واته له‌رووی کاته‌وه ئهم خوله‌ی په‌رله‌مان ماوه‌یه‌کی که‌متری له‌به‌رده‌مدايه بۆ راپه‌راندنی کاره‌کان و ده‌رکردنی یاسای نه‌وت و گاز، که ماوه‌ی 15 سال زیاتره له‌دوای په‌که‌م ره‌شنووسی ئاماده‌کراوه نه‌تواناوه په‌سه‌ند بکری‌ت، هه‌رچه‌نده ئه‌و کات له‌سه‌ر ره‌شنووسی 2007 کۆده‌نگیه‌کی زیاتر له‌نیوان دوو لایه‌نه سه‌ره‌که‌ییه‌که‌ی (هه‌ری‌می کوردستان - حکومه‌تی فیدرالی) [له‌سه‌ر ده‌رکردنی یاساکه هه‌بوو](#)، که به‌پێی زانیارییه‌کان رێک‌که‌وتنی کۆتاییشی له‌سه‌رکراوو، به‌لام له‌به‌رئه‌وه‌ی هه‌ندیک له‌ لایه‌نه‌کانی به‌غدا خۆیان له‌وه‌دا ده‌بینیوه که ئهم یاسایه ئیتمیازاتی زۆر به هه‌ری‌می کوردستان ده‌دات و نیوخۆی عێراق له ئالۆزی و مملانییه‌کی سه‌ختی سونه و شیعه‌دا بوو نه‌توانرا یاسایه‌که له په‌رله‌مان په‌سه‌ند بکری‌ت.

له‌روویه‌کی دیکه‌وه، چه‌ختکردنه‌وه‌ی لایه‌نه کوردییه‌کان و عێراقییه‌کان، ته‌نانه‌ت لایه‌نه نێوده‌وله‌تییه‌کانیش به‌تایبه‌ت ئه‌مریکا و ئه‌وروپا له‌سه‌ر ده‌رکردنی یاساکه لهم خوله‌دا، ته‌نیا په‌یوه‌سته نییه به‌ دروستبوونی کێشه‌کانی به‌رده‌م پێشه‌سازی نه‌وت و گاز له

هه‌ریمی کوردستان و عێراق، بگره هیندهش په‌یوه‌سته به‌و دۆخه‌ی که ئیستا بازاری وزه هه‌یه‌تی. له‌لایه‌کی دیکه‌وه به‌ره‌و زستانیکی سه‌خت ده‌چین که نه‌ک ته‌نیا له‌وانه‌یه‌ نرخه‌کان به‌رز بن، بگره زنجیره‌ی دابینکردنی وزه‌ش کیشه‌ی تیده‌که‌وێت، که ته‌مه‌ش کیشه‌یه‌کی گه‌ره‌ی بۆ وڵاتی به‌کاره‌ینه‌ری وزه (نه‌وت و گاز) دروستکردوو، له‌سه‌روو هه‌مووشیانوه وڵاتی ته‌وروپا.

هه‌روه‌ها، نه‌وه‌ی ئیستاش ده‌بهریت، هه‌رچه‌نده‌ گۆرانکارییه‌کان له‌ عێراق خێران، ته‌نانه‌ت بپاره‌کانیش لاستیکن، به‌لام هه‌وله‌کان به‌و ئاراسته‌یه‌ن له‌م خوله‌ی په‌رله‌مان یاسای نه‌وت و گاز ده‌برکیت، هه‌رچه‌نده‌ نازانیت ئایا ئاراسته‌ی کاره‌کانی ته‌م خوله‌ی په‌رله‌مان به‌ره‌و کوێ ده‌روات، تاوه‌کو بزانیته‌ ورده‌کارییه‌کانی پشت نیوه‌پۆکی پرۆژه یاسایه‌که چیه‌، هه‌ربۆیه‌ش ئاماده‌کردنی ره‌شنووسی پرۆژه یاسایه‌کی نوێ له‌م خوله‌دا ته‌سته‌مه، به‌لام کارکردن له‌سه‌ر ره‌شنووسی پرۆژه‌یاسای سالی 2007، ته‌ویش به‌مه‌رجیک ته‌گه‌ر لایه‌نه عێراقیه‌کان مه‌به‌ستیان بێت ئاسانتره‌ بۆ نه‌وه‌ی په‌سه‌ندبکریته‌.

ده‌ستوو، یاسای نه‌وت و گازی هه‌ریمی کوردستان و، به‌رپۆه‌بردنی سه‌رچاوه سرووشتییه‌کان له‌ عێراق

له‌ [ده‌ستووری عێراق](#) دوو ماده‌ه تایبه‌تکراوه به‌ پرسای نه‌وت و گاز، که ته‌وانیش ماده‌ه‌ی 111 و ماده‌ه‌ی 112، له‌ ماده‌ه‌ی 111 دا هاتوو "نه‌وت و گاز موڵکی سه‌رجه‌م خه‌لکی عێراقن له‌ هه‌موو هه‌ریم و پارێزگاگاندا". هه‌روه‌ها، له‌ ماده‌ه‌ی 112 شدا هاتوو "حکومه‌تی فیدرالی له‌گه‌ل هه‌ریم و پارێزگا به‌ره‌مه‌ینه‌ره‌کانی نه‌وت و گازدا کێلگه‌کانی ئیستا به‌رپۆه‌ده‌بات به‌ مه‌رجیک داهاته‌کانیان به‌شیه‌یه‌کی دادپه‌روه‌ر و به‌پنی دابه‌شبوونی دانیشتوان له‌سه‌رجه‌م پارچه‌کانی وڵادا دابه‌شکریته‌ له‌گه‌ل دیاریکردنی پشتک بۆ ماوه‌یه‌ک بۆ ته‌و هه‌ریمه‌ زانیلیکه‌وتوانه‌ی که رژیمی پێشوو بیه‌شی کردوون".

به‌پنی بگره‌ی دووه‌می ته‌و ماده‌ه‌یه، حکومه‌تی فیدرالی و حکومه‌تی هه‌ریمه‌کان و پارێزگا به‌ره‌مه‌ینه‌ره‌کان به‌یه‌که‌وه کار بۆ دارپشتنی سیاسه‌تی ستراتیژی پێویست بۆ به‌ره‌وپێشبردنی سامانی نه‌وت و گاز ده‌که‌ن به‌جۆریک که بیه‌ته‌ مایه‌ی ده‌ستخستنی زۆرتین سوود و که‌لک بۆ گه‌لی عێراق ته‌ویش به‌ پشتبسته‌ستن به‌ نوێترین ته‌کنیکی به‌ماکانی بازار و هاندانی وه‌به‌ره‌ینان. هه‌روه‌ها، له‌ ماده‌ه‌کانی دیکه‌ی ده‌ستووری عێراق هاتوو، که بیره‌ نه‌وته‌کان به‌هاوبه‌شی به‌رپۆه‌ده‌برین له‌ ئیوانیاندا.

ته‌مه‌ش له‌کاتیگدا، پێشتر له‌ ئیوان نوینه‌رانی هه‌ریمی کوردستان و ته‌یاد عه‌لاوی، سه‌رۆکه‌وه‌زیرانی پێشووتری عێراق به‌ ئاماده‌بوونی زالمای خه‌لیزاد ریکه‌وتنیک له‌ئیوان هه‌ولێر و به‌غدا کراوه تاوه‌کوو ده‌رچوونی یاسای نه‌وت و گاز، هه‌ریمی کوردستان ئازاده له‌ به‌ره‌مه‌ینان و فرۆشتنی نه‌وته‌که‌ی.

مانگی ئاداری 2007، حکومه‌تی عێراق به‌ فه‌رمی پرۆژه یاسای نه‌وت و گازی ئاراسته‌ی ته‌نجومه‌نی نوینه‌رانی عێراق کرد، به‌لام له‌ دوا‌ی 15 سال تاوه‌کو ئیستا به‌هۆی مملانی سیاسی نه‌توانراوه‌ خوینده‌وه‌ی کوتایی بۆ بکریته‌ سه‌ره‌رای ته‌وه‌ی چه‌ندین جار و له‌ چه‌ندین خولی په‌رله‌مان هه‌مان ره‌شنووس و ره‌شنووسی دیکه‌ش گۆرانکاری و دانوستاندنی له‌باره‌وه‌کراوه‌.

له‌ لایه‌کی دیکه‌وه، [هه‌ریمی کوردستان که‌رتی سامانه سرووشتییه‌کان](#) (نه‌وت، گاز و کازاگان) له‌ به‌رپۆه‌بردن، ده‌ره‌ینان، به‌ بازارکردن، فرۆشتن و کوکرنه‌وه‌ی داهاته‌کان، به‌پنی سن یاسا به‌رپۆه‌ده‌بات* [1]، که ته‌وانیش یاسای وه‌زاره‌تی سامانه سرووشتییه‌کان، یاسای نه‌وت و گاز، یاسای سندوقی داهاته‌کان.

له‌ راستیدا، ده‌رکردنی یاساکی په‌یوه‌ست به‌ به‌رپۆه‌بردنی پێشه‌سازی نه‌وت و گاز له‌ هه‌ریمی کوردستان په‌یوه‌ست بووه به‌ نه‌بوونی یاسای نه‌وت و گاز له‌ عێراق، چونکه له‌دوا‌ی ده‌رنه‌کردنی یاسای نه‌وت و گاز له‌ عێراق له‌دوا‌ی ته‌و هه‌موو هه‌وله‌ی [ئیداره‌ی ته‌میریکا له‌سه‌رده‌می پۆش دا](#) بۆ ده‌رکردنی یاساکه‌ ته‌نجامیدا، یاساکه‌ ده‌رنه‌کرا. هه‌ریمی کوردستان یاساکی په‌یوه‌ست به‌ به‌رپۆه‌بردنی ته‌م که‌رتی ده‌رکردوو، که ته‌مه‌ش هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ ریکه‌وتنی له‌سه‌رکراوه، به‌لام به‌هۆی گۆرانکارییه‌کان له‌ هاوکیشه‌کانی به‌رپۆه‌بردنی ده‌وله‌ت له‌ عێراق و به‌تایبه‌تیش له‌نیو شیععه‌کادا وایکردوو که ته‌م پرسه ئاراسته‌یه‌کی دیکه‌ وه‌برگریته‌ و سالانه‌ چیرۆکی ده‌ستبه‌سه‌راگرتن پێشه‌سازی نه‌وت و گاز، داها‌تی نه‌وت و گاز، به‌شه‌ بودجه‌ی هه‌ریمی کوردستان دووباره‌ بیه‌ته‌وه‌.

ره‌شنووسی پرۆژه یاسای 2007 یاخود یاسایه‌کی نوێ؟

له‌ سالی 2007 دا له‌دوا‌ی هه‌ولیکی زۆری ته‌میریکیه‌کان بۆ زیکرنه‌وه‌ی لایه‌نه عێراقیه‌کان و کوردیه‌کان ره‌شنووسیکی یاسای نه‌وت و

گاز ئاماده كرا، هه چهنده لايه نه كان له سه ري نه گه يشتنه ري ككه وتني كوتاي و تاوه كو ئيستاش نه بووه ته ياسا. ههروه ها، [له ماوه ي](#) [چوار خولي رابردووي بهرله ماندا چوار چار](#) وه زاره تي نه وتي عيراق و ليژنه په يوه نديداره كانى نه نجومه ني نوينه ران پرؤژه ياسايان ره وانهي بهرله مان كردووه، به لام هه چوار چاره كه نيردراوه ته وه بؤ وه زاره تي نه وت و نه توانراوه په سه ندي بكريت.

له رابردوودا، چوار ره شنووس ياخود چوار جوري جياوازي پرؤژه ياساي نه وت و گاز له له لايه ن بهرله مانى عيراق و وه زاره تي نه وتي عيراقه وه ئاماده كراوه، كه په كه ميان له سالى 2007 پيشكي شكريا به لام له بهر نه بووني ته وافوقى سياسى نيخودى (شيعه كان) نه و پرؤژه ياسايه به هه لواسراوى مايه وه، دووه م پرؤژه له لايه ن ليژنه ي نه وت و وزه ي بهرله مانى عيراقه وه پيشكي شكريا، پرؤژه ي سىيه ميش له سالى 2011 له لايه ن نه نجومه ني وه زيرانى عيراقه وه نيردرايه بهرله مان و سالى 2019 وه زاره تي نه وتي عيراق پرؤژه ياسايه كي نوئ نرده بهرله مان، به لام تاوه كو ئيستا هيجكاميان له بهرله مان په سه ندي نه كراوه.

ئيستا باس له ري ككه وتنيكى نوئ و چاره سه كردنى پرسى نه وت و گاز له لم خوله ي بهرله مان له نيوان لايه نه كورديه كان و لايه نه عيراقيه كان (شيعه) ده كريت، نه ويش به مه رجيك پويستى به ئيراده ي به هيزى شيعه كان و گورانكارى به سه ر عه قليه تي شيوازي بهرئيه بردنى سامانه سرووشتيه كان له عيراق هاتبيت نه گينا چيروكه كانى پيشوو دووباره ده بيته وه.

ههروه ها، له خوله كانى پيشووي بهرله مانى عيراق، نيگه رانيه كانى هه وليز و به غدا له ده رنه كردنى [ياساي نه وت و گاز](#) به هوئى ئه م خالانه ي خواره وه بووه:

- خاوه نداريى و بهرئيه بردنى سه رچاوه كان (نه وت و گاز).
- هاوبه شي كردنى هيز ياخود دابه شي كردنى ده سه لات له نيوان هه وليز و به غدا.
- كوئترؤلكردن و كوئردنه وه ي داها تي سه رچاوه سرووشتيه كان (نه وت و گاز).
- چؤنيه تي بهرئيه بردنى بهرله مانى نه وت له ئيستا و گه ران و بهرله مانى نه وت له داها توودا.

له و چوار ره شنووسه ياخود چوار جوره جياوازه ي ياساي نه وت و گازى عيراق چ له لايه ن بهرله مان ياخود له لايه ن وه زاره تي نه وت و حكومه ت و ليژنه ي نه وت و وزه ي بهرله مانى عيراق ئاماده كرايى نه توانراوه كوئده نكي له سه ر ئه و خالانه بكريت، هه رچه نده هه ري مى كوردستان به ره شنووسى 2007 ره زامه ندي بووه، به لام بهر ده وام گورانكاريه كان له ره شنووسى پرؤژه ياساكان ياخود ره شنووسى نوئ به ئاراسته كردنى كوئترؤلكردنى زياترى ئه و چوار بنه مايه ي سه ره وه په له ده ستي حكومه تي فيدرالى نه وه كو هاوبه شي كردن بوئه دانوستانده كان و ري ككه وتني پيشوه خته ش بئ نه نجام بووه. هه ر ري ككه وتني نه توانيى دنيايى و ليكتيگه يشتن له سه ر ئه و چوار خاله درووستبكات نه و پرؤژه ياساي نه وت و گاز په سه ندي ناكريت ياخود به بئ كورد تي ده په ريندريت.

داها تووي سكالآ ياسايه كوئ و نوپيه كانى وه زاره تي نه وت و حكومه تي عيراق له سه ر پيشه سازى نه وت و گازى هه ري مى كوردستان

هه نگاهه ياسايه كانى حكومه تي فيدرالى و به تايبه تيش [بيريى دادگاي بالاي فيدرالى له 15 ي شوباتى 2022](#) وه گه و ره ترين مه ترسى بؤ سه ر پيشه سازى نه وت و گازى هه ري مى كوردستان دروستكرد و نادلنياييه كي گه و ره و سه ختيه كي زورى بؤ كار كردنى كو مپانيا نيوده وله تيه كانيش هينا به ئاراوه، هه رچه نده له 2013 وه هه وله كانى حكومه تي ناوه ندى له رووي ياسايه وه له دزى ئه م كه رته ي هه ري مى كوردستان بهر ده وامه.

به كه م [هه وله كان ياخود هه نگاهه ياسايه كانى حكومه تي عيراق](#) له دزى پيشه سازى نه وت و گازى هه ري مى كوردستان له ئايارى 2014 دا بووه، به هوئى هه نارده كردنى نه وتى هه ري مى كوردستان و دوايين هه ول و بپاريش له لايه ن [كو مپانيايى به بازار كردنى نه وتى عيراق سو مۆ يوو](#)، كه كپيارانى نه وتى هه ري مى كوردستان ئاگادار كرده وه كه وا نه وتى هه ري مى كوردستان نه كرن! له گه ل ئه وه شدا و به ته نيا له ئه مسالدا و له دواي بپياره كه ي دادگاي فيدرالى، وه زاره تي نه وتى عيراق و به تايبه تيش وه زيرى نه وت هه وله كانيان له دزى كار كردنى كو مپانيا نه وتيه كان له هه ري مى كوردستان خستووه ته گه ر.

ههروه ها، نه وه ي جيگه ي سه رنجه له باره ي بپياره ياسايه كان و ري نمايه كان و هه وله كانى حكومه تي عيراق بؤ كوئترؤلكردن ياخود په كخستنى كارى كو مپانيا نيوده وله تيه كان له كي لگه نه وتيه كانى هه ري مى كوردستان ده ركه وتنى ديوه سياسيه كه ي پشت ئه م بپيارانه به، بؤ نموونه له ماوه ي رابردوودا به هوئى هاوپه يمانه سياسيه كان له عيراق دا، به تايبه تيش له نيوان لايه نه به شداره كان ده ركردنى بپياره كان و به دوا داچوونى جي به جي كردنى ياساي له نيوخو و ده ره وه به ره و پيشچوونى گه و ره ي به خو وه بينى، به لام دواي

گورپانگاری له هاوپه‌بمانیه‌کان له‌نیوان هه‌مان لایه‌نی سیاسی له عێراق ئیستا باس له‌تێپه‌راندنی کیشه‌کان و ده‌رکردنی یاسای نهوت و گاز و ته‌نانهت چاره‌سه‌رکردنی پرسه‌هه‌لواسراوه‌کانی دیکه‌ش ده‌کریت.

لێره‌دا، پێویسته‌ ئه‌وه له‌بیر نه‌که‌ین که، بریاره‌کان و هه‌نگاوه‌ یاساییه‌کان له‌دژی پێشه‌سازی نهوت و گازی هه‌ریمی کوردستان، که وه‌ک چه‌کیکی به‌هیز له‌ ره‌فه‌ی دادگا نیو‌خۆی و نیوده‌وله‌تیه‌کان خۆلی لێده‌نیشیت، به‌لام له‌ناو ناچیت و هه‌رکاتیک پێویست بوو ئه‌وا ده‌هینرته‌ ئاراهه‌ وه‌ک له‌ زیندوو‌کردنه‌وه‌ی سکالایه‌کی 2012 له‌ دژی نهوت و گازی هه‌ریمی کوردستان و ده‌رکردنی بریاری دادگای فیدرالی له‌ شوبات 2022 دا زۆر به‌روونی ده‌رکه‌وت، که‌واته‌ بێده‌نگی‌بوون یاخود پش‌تگویی‌خستنی کاره‌کانی ئه‌م سکالا و بریارانه‌ له‌م قو‌ناخه‌دا هه‌چ له‌و راستیه‌ ناگوریت که له‌وانه‌یه‌ له‌ داها‌نوودا سه‌ره‌له‌بدانه‌وه، هه‌ربۆیه‌ش پێویسته‌ هه‌نگاوه‌کان هاوته‌ریبی ده‌رکردنی یاسای نهوت و گاز له‌ عێراق، هه‌نگاوه‌ یاساییه‌کان و پو‌چه‌له‌کردنه‌وه‌ی ئه‌و بریار و سکالایانه‌ی له‌ دادگا نیو‌خۆی و نیوده‌وله‌تیه‌کان تۆمارکراوه‌ بخریته‌ به‌رنامه‌ی کاره‌وه.

کو‌تایی

رێککه‌وتنی پێشوه‌خته‌ی نیوان لایه‌نه‌ عێراقیه‌کان (چوارچۆیه‌ی هاوئا‌هه‌نگی) و لایه‌نه‌ سه‌ره‌کیه‌کانی هه‌ریمی کوردستان له‌باره‌ی حکومه‌تی نو‌ی، و هه‌نگاوه‌کان له‌باره‌ی چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌کانی نیوان هه‌ولێر و به‌غدا، به‌تایبه‌تیش کیشه‌کان له‌سه‌ر به‌رێوه‌بردنی نهوت و گاز برده‌ قو‌ناخیکی نو‌ی و ئیستا باس له‌ده‌رکردنی یاسای نهوت و گاز و کو‌تایه‌نیان به‌چیرۆکی کیشه‌کانی هه‌ولێر و به‌غدا ده‌کریت.

به‌پێی ئه‌زموونی چوار خولی پێشوو، هه‌روه‌ها ئاریشه‌ سه‌ره‌تاییه‌ نیو‌خۆیه‌کانی ئه‌م خوله‌ش چاره‌پوانده‌کریت نه‌توانریت یاساکه‌ په‌سه‌ندبکریت، چونکه‌ ته‌نیا رێککه‌وتن له‌سه‌ر ده‌رکردنی یاساکه‌ و چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌کان کراوه، نه‌وه‌کو رێککه‌وتن له‌سه‌ر بنه‌ما سه‌ره‌کیه‌کانی پرۆژه‌ی یاسای نهوت و گاز که‌ ماوه‌ی 15 سال نا‌کو‌کی له‌سه‌ر شیوازی ئیداره‌دان هه‌یه، هه‌رچه‌نده‌ پێش‌نیازی جیاواز و جۆراوجۆر له‌لایه‌ن هه‌ردوولاوه‌ خراوه‌ته‌پوو.

له‌روویه‌کی دیکه‌شه‌وه، له‌ماوه‌ی رابردوودا ده‌رکه‌وت که‌ یاساکان و بریاره‌کان له‌ عێراق نه‌ک ته‌نیا کاریگه‌ریه‌کی گه‌وره‌ی سیاسی له‌سه‌ره‌ و بنه‌ده‌ به‌هاوپه‌بمانی و رێککه‌وتنی نیوان لایه‌نه‌کان بگه‌ره‌ کاریگه‌ری و لاناتانی ناوچه‌یی به‌ پله‌ی به‌که‌م ئێران، و دواتریش ئه‌مریکا له‌سه‌ره‌. هه‌ربۆیه‌ش ئه‌و کۆمپانیا نه‌وتیانه‌ی که له‌ هه‌ریمی کوردستان کار ده‌که‌ن سه‌ره‌پای دروستکردنی ئاسته‌نگی لۆجیستیک و دارایی بو‌ کاره‌کانیان به‌رده‌وامن له‌ زیادکردنی ئاستی به‌ره‌مه‌نیانی نهوت و لیدانی بیری نو‌ی و فراوانکردنی کاره‌کانیان له‌ کێلگه‌ نه‌وتیه‌کان دا.

هه‌روه‌ها، رێککه‌وتنی چه‌ند رۆژی رابردووی نیوان کورد، سوننه‌ و شیعه‌ به‌ بێ (سه‌در) بو‌ پێکه‌ینانی حکومه‌تی نو‌ی له‌ عێراق تارا‌ده‌یه‌ک کاره‌کانی بریار و هه‌نگاوه‌ یاساییه‌کانی له‌دزی پێشه‌سازی نهوت و گازی هه‌ریمی کوردستان کپکردووه، به‌لام مه‌ترسییه‌کان جیددین و له‌شوینی خۆیان تاوه‌کو سکالاکان هه‌له‌وه‌شیته‌وه.

له‌کو‌تاییدا، پێویسته‌ ئاماژه‌ش به‌وه‌ بده‌ین که ئه‌م خوله‌ی په‌رله‌مانی عێراق ته‌واو جیاوازه‌ و عێراقیش ته‌واو بو‌وه‌ته‌ مه‌یدانی سو‌پرایزه‌کان، که‌ رۆژانه‌ سو‌پرایزی گه‌وره‌ی سیاسی، ئه‌منی و ئابووری رو‌وده‌دات، هه‌ربۆیه‌ش ده‌بێت چاره‌پێ بکه‌ین و بزانی له‌م خوله‌ی په‌رله‌ماندا یاسای نهوت و گاز په‌سه‌ند ده‌کریت یاخود هه‌مان سیناریۆی چوار خولی رابردوو دووباره‌ ده‌بێته‌وه.

---

^{*}به‌که‌م یاسا که‌ بو‌ به‌رێوه‌بردنی نهوتی هه‌ریمی کوردستان ده‌رچوو، یاسای ژماره‌ (21) ی سالی 2007 ی یاسای وه‌زاره‌تی سامانه‌ سرووشتیه‌کان

ئه‌رکی به‌رێوه‌بردنی هه‌موو که‌رته‌کانی تایبه‌ت به‌ سامانه‌ سرووشتیه‌کان (نهوت، گاز و کانزاکان) له هه‌ریمی کوردستان ده‌گرێته‌وه.

یاسای دووهم، یاسای نهوت و گازی هه‌ریمی کوردستان ژماره‌ (22) ی سالی 2007 ی په‌رله‌مانی

ياسايه كي ديكه كه تايبه تمه نده به نهوت و وزه، ياساي ژماره ي (2) ي سالي 2015 ياساي سندوقي
كوردستان بو داهاته نهوت ي و گازيبه كان.